

ТОДОР ЖИВАЉЕВИЋ ВЕЛИЧКИ
БЕРАЧИ МЈЕСЕЧИНЕ

Издавач
Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори
Издавачки центар

Посебна издања
Књига 1

Уредник
Лидија Томић

*Штампање ове књиге помогло је Министарство културе
Црне Горе*

РИЈЕЧ ЗАХВАЛНОСТИ

Соњи Живаљевић-Крцић, што је помогла у развезивању чвора у који се Рукопис сâм од себе свезао, прихватавши као своје „слашке муке“ мојих очаја и недоумица. Искрено захвалан на имену које јој се дало у Књизи.

Марку Недићу, који је својом рецензијом књизи у настајању додао наду која је много значајнија од неке сасвим друге подршке.

Лидији Томић, Перивоју Поповићу и Мију Бошковићу, који су својом благотворном енергијом упућивања обиљежили настајање омажа мојој Академској генерацији...

Прешходницима, АЛХЕМИЧАРИМА РИЈЕЧИ, који су допринијели „превазилажењу шешкоћа искрслих у раду, искреном чуду штампања ове Књиге“.

ОМАЗ СТУДЕНТСКОЈ ГЕНЕРАЦИЈИ

*Саву Лекићу, Југослави Љуштановић,
Гојку Тешићу, Искри Шећибовић, Блаженки
и Јосипу Бабелу, Марку Паовици, Бранки
Новаковић, Миловану Вржини, Бини Гој-
нић, Синиши Јелушићу, Марши (?), Драга-
ну Бабићу, Хомољцу (?), Пешру Зецу, Ми-
ленишију Борђевићу, Бранки Л., Горану Бор-
ђевићу, М. Тодоровић, Мустафи Новалићу,
Јову Марићу, Живку Малешевићу, Недјељ-
ку Марићу, Мирку Иконићу, Бранки Са-
лашић, Будимиру Дубаку и иним, данас већ
ушихнулим у забораву...*

„Без падања нема устајања.“

Далфа Раичевић

*„...Овај жестоки мешеж
У срцу мом – да није од Вас?...“*

Марина Цветајева

„Све је сећање, све је памћење.“

Давид Албахари

ПРОЛОГ

„Знате ли где сте?“
„Ех!“
„Где се налазите?“
„У пустињи Свијета!“
„Молим?! Шта Вам се догодило?“
„Не бих знао?“
„Ко зна, ако Ви не знате?... Сећате ли се када сте изгубили свест?“
„Сјећам се првог плача!“
„Име?... Ваше занимање?“
„Умјетник!“
„Дакле, ништа!... Име?“
„Човече, како Вас зову?“ – наставио је да пита већ изнервирани Доктор.
„Не зову ме! Сам дођем.“
„Ах, тако!... Није ми јасна Ваша фасцинација?... Ви сте Орфеј?!... Виленица, зар не?... Говори ли Вам нешто ово име?“
„???“
„У вашој здравственој књижици пише... Орфеј Виленица... Димитрије је ваш отац... Орфеј Димитријев Виленица.“
„Отац?... Ко је био Отац?“
„Димитрије!... Рођени сте на Преображење 1943. Знате ли шта вам се догодило?“
„Знате ко сам ја?... Занимљиво!“
„Јесте ли приликом пада ударили главом?... Где живите?“
„Живим у сјећањима.“
„Јесте ли ожењени?“
„Еуридиком... У сновима!“
„Је ли то могуће?“

„Могуће!?... Докторе, јесте ли икада живјели у Сјећањима?... У Сновима?... Јесте ли били Други човјек?... Ммм! Не могу да вјерујем да сте само Једно?“

„Хм! Још један Орфеј!... Боже, колико их је?... Све сами лудак до лудака!“

„Лудак, па шта!... Луд... сам... Ех! А колико их, реци-те, слободно шета овим градом... Без увјерења... Колико?“ – покушавао је да објасни себе.

„У шездесет и девет!“

„Зар у лудницу?“

Богдан Безбрадица, звани Доктор Станлио, сасвим закопчано, издиктира *ударну дозу* умирујућих средстава.

И, оде...

Нови Б.,
20. октобра 1969.

Драга моја, Еуридико,

*Твој одлазак ми је помогао да схватим како
Права љубав доведе до сазнања да „у ствари-
ма срца“, припадамо Себи онолико колико смо
спремни да припаднемо Другом. Некад помогне
да одрастемо, а некад учини да заувјек оста-
немо дјеца, несвјесни да одрастања нема без па-
дања, ни сазријевања без криза. И, ово што се
привиђа да је суштина нашег стварног живо-
шта, није ништа друго до низови криза које нас
непрестано пресу, сваким даном све болније и
све више...*

*У дугим ноћима, без сна, водио сам исцр-
пљујуће разговоре са собом, покушавајући да
ши објасним смисао неких дотађања из свог
нестварног живота. Али, није ишло. Можда и
зашто што ниси хијела, или ниси била спремна
да ме разумијеш, заправо ниси могла да зами-
слиш усамљеност и пашњу дјечака који је на
шако свиреп начин био лишен Оца. Можда и
због тога што је овако несигурном и збуње-
ном велики дио живота прошао у дуготрајним
кризама. У мајчиним хладним одбијањима.
У постојаном шратању за Великим Оцем. У
стварном шратању за Тобом.*

*Живио сам без сазнања да се рјешења за све
наше проблеме налазе у нама: да Сјећања која
се односе на Дјетињство могу бити једино ушо-
чиште, иако се, касније, наше ране године не
покажу какве су заиста биле, него онакве какве*

нам се учине када се Сјећања пробуде... Жи-
вехи, под стакленим звоном Дјешинства, овај
сасвим Нестварни живош, пун илузија и снова,
припремао сам се за некакав, чини се, идеалан
Свијеш, без шајни и проблема које треба рје-
шаваши, не пишајући се ниједног шрена да ли
је шакав могућ. Распињао се између натона и
ерошских фаншазија, између привида нествар-
них прича и могуће стварности, у свакоднев-
ном страху од Невидљивог и Огромног, што
шек треба да дође.

И, како сам, у дугим ноћима, без сна, најви-
ше био са Оцем, дало се да схватим колико су на
мој живош пресудно утицале Његове опсесивне
приче о Орфеју и Еуридики, које је допричавао
у неколико, наравно, само Његових, невјеро-
ватних варијанти. Та злашна ниш мишкот
Привићања живоша, што спаја прошло са са-
дашњим, видљиву стварност са оним што про-
налазимо у, истина ријешким, Нестварним
Књигама.

Ако су моја непрестана подсјећања на миш
и лишерашуру болест, онда сам неизљечиво бо-
лестан, јер, без лишерашуре, као без ваздуха,
не могу. Заправо, не могу замислити живош без
лишерарних јунака, који су у мом живошу игра-
ли значајне, ако не и пресудне улоге. Уистину,
слушим, исто шако, да је равно бесмислу пона-
шати се као Галеб Цонашан Ливингстон, који
је говорио да „морамо одбацити све“. Шта сам
могао да одбацам из нестварног Споменара,
када су Миш и Лишерашура, Ошац и Ти, по-
стали дио мог сјећања на живош, сами живош,
без кога се даље, као кроз бесмисао, не може?

Како да одбацам себе?

Ех, а сада већ, никот и ничет више не же-
лим да се сјешим, иако се понекад пишам: куда
су ошншли сви ши људи. Не могу да се сјешим
више ни једног јединог имена. Ни лика.

*Како је могуће да си само Ти остала у овом
Споменару од Нествара? Незаборавна. Лијепа,
као лијепо сјећање.*

*О, само кад би знала да те волим до шачке
очајања и лудила, све би било другачије. Друк-
чије.*

*Само када би знала шта се налази с оне
стране Сна...*

Овдје је писмо прекинуто.

*Стари Б.,
6. јануара 1972.*

Најдражи, Орфеју,

*Жарко сам желела да се сретнемо у неким
другим околностима, али сада неизоставно ви-
дим да је то немогуће, јер других околности за
нас нема, као што нема враћања у прошлости.
Ипак, да бих боље разумела све што нам се до-
годило, покушала сам да ходам уназад, путем
којим си прошао, али... Већ на самом почетку
твој чудан однос према родитељима, за мене
је био и остао затонешка. До краја је остала
нејасна улога твоје мајке, која је, сва је при-
лика, постала корен свих твојих живошних
недоумица и немира. Остала је нејасна Њена
недвосмислена, иако чудна жеља да одбаци и
понижи твоје ионако шуробно Дешињство? Да
порази мушко у теби... Шта се то крило у ње-
ној, мало је рећи, чудно затонешној личности?
Пошискивани осећаји кривице? Можда сасвим
неприродна веза која се некада стварно догоди
између мајки и синова...? Едишов комплекс?*

*О, Боже! А ништа нисте имали заједничко.
Ни сећања. Као да сте живели у различитим
свештовима, а опет сте били везани нераскиди-
вим грехом постања.*

Насуирош неприродној улози мајке, швоја духовна пошреба иденшификације са оцем сасвим је јасна, иако се његова шрагична неодтонешнуша смрш није могла уклопиши у шако пошребну слику Оца вође. И, шако је швој живош, ако је уопише могао биши швој, у шако намешнушим и нерешивим околностима, у процепу између оца и мајке, остао болна затонешка. Све време наше љубави била сам уверена да ћу шо одгонешнуши у шеби, али се ниси дао. Болесно зашворен у себе, и уплашен од жена, био си срећнији у необавезним, пролазним везама. Као да си у свакој жени видео мајку, у сваком човеку оца... Убеђена сам да си измислио „догађај“ са Меланијом: да Меланија није друга особа него фикшивна пројекција швоје мајке, коју си у стварности одбијао. „Догађај“ је, дакле, „остварен у борби са самим собом“... Имам ушисак, ако ушисак не вара, да се део швоје подсвессти још у раном детињсшву свео на бежање од стварности. Признавао си и призивао само своје виђење стварности, које је увек било изокренуши одраз, њено наличје. Истина, могућности шрагања по неисшишаним просторима швоје душе, у Фројдовом маниру, заиста су велике и коншроверзне. Психоанализа је данас уносно занимање, својеврсна (зло)упошреба човека, и зашо одуштајем од даљих покушаја. Одувек (ешо, упошребих швоју омиљену реч!), у мени се нешто бунило: умешто да живимо, себе подвргавамо непрештаном преисшишивању!

Мислила сам да све започиње са нама, а заправо ниједан наш покреш, ниједна мисао, осећање, сшав или убеђење не поштоји у нама ако није од некот другог, који је пре нас живео. Дакле, од шренушка када смо се упознали (ех, шта ша реч значи!), у мени су живеле две Еуридике: једна ше призивала у сновима, а друга ше се одрицала у стварности. Зашто, нисам

у штању да објасним?... Ипак, морам да признам, волела сам те лудо, јер како да не волиш неког ко ти, већ при првом сусрету, каже, да је „срео своју срећу“? И, заиста, никада се нисам осетила тако срећном. Јер, како да не заволиш неког за кога слушиш да ти је судбински намењен?... Тако је остало нешто нестварно лепо, што се не да описати, што се једном или никада не доживи, јер права је истина да нисмо били свесни своје среће. Управо тако. Јер, шта смо урадили када смо схватили да се везујемо једно за друго? Побегли смо као неко ко нема ниједан сан... Ипак, слушим: мој животи не би био испуњен да те нисам упознала, да са тобом нисам видела ствари какве јесу. Упознала сам нешто драгоцено: бол који не пролази, који ми је помогао да упознам себе другу, сасвим непознатшу... Ех! А сада само желим да враћим некадашњу блискост. Да оживим заједнички бол, јер моја љубав (каква је то себичност? зар то није била наша љубав, пашња и бол?), тада је била велика и непоновљива, као и све „заиста велике, мишке љубави“. Као да нисмо случајно понијели имена мишке љубави: да се смисао човечјег одржања састоји у чину давања љубави... Можда се до тог осећања понекад може доћи и преко остварења уметничког дела, али ја не верујем у уметничко позвање које опустоши животи једне жене да би спасило животи једног мушкарца.

Ниси хтео да схватиш да је у мени био страхан неред. Бол настао после швот „одласка“ није до краја ишчезао. И, нисам сигурна, да ли се, с временом, мало ублажио... Скоро три месеца била сам на лечењу у болници, због „исцрпљености“, а онда када сам дошла себи, физички и психички, већ је било касно да се ослободим „илода“. Управо тако, јер сам га смастрала „плодом наше љубави“. Наших млада-

лачких предавања, у ошкривању шелесности, у испуњењу чедних маштарија из „Камасутре“. Јасно је да смо скупила плашили ове шренушке, и сада видим како је наша љубав била посебна и непоновљива. Само наша!... И, због тога сам успела: на свеш сам донела прелепу девојчицу.

Ех! Преварио си ме са Маршом, да би ме понизио, не слушајући да слика вашег грча још увек шишра пред мојим очима. Јер, човек никада не иде толико далеко као онда када не зна куда иде. Ти ниси знао куда идеш, као што ниси знао колико ме болиш... И, ја се, већ данас, пишем: како је могуће волеши оног који ти наноси бол, оног који те својим посвојањем подсећа на пашњу, а да до њега никада не допре флуид твоје, мало је да кажем, неизмерне љубави?

„И, ми ћемо једног дана свенуши, и негде успиш пасши!“ – сећам се, проговорио си и приметио, загледавши се у висину: „То је Андрејин храст“. „Ког Андреје?!“ – пишала сам. „Андреје Болконскот. Испод њега му се тасио живош!“... „Ти све измишљаш и повезујеш са литерашуром!“ – рекла сам и опрчала између калеметданских дивљих кешенова. Нисам слушала да си дубоко био у праву, да се чишав живош и његов смисао у литерашури убрзано окреће, да га никада више тако свешлосно и љубичасто нећемо доживети.

Вечерас, пред Божић, док пишем ово писмо, после дугих припрема, вршећи се безразложно по шану, схватила сам колико си ми био пошребан, колико нисам могла са шобом, ниши без тебе. Како нисам нашла никота коме бих могла шо да кажем, шако свој бол никоме нисам рекла. Као што нисам сигурна да ће ово писмо до тебе стићи. Јер, и ово што пишем, само је илузија да могу ништа описати, узалуд шражећи одговоре. Сада знам да је много важније поставиши пишања. Живош се, уркос

*свему, одвија по нестварном дикшашу љубави,
без запишаности. Залудан је наш покушај да
та поштинимо. На нама је да му се покоримо,
али ми то нисмо умели, или нисмо хтели.*

*О, Боже, зашто тако касно схватимо да је
смисао људског постојања у покоравану шом
најчистијем осећању? Сада се, све чешиће, при-
виђа, да је наш живот био нешто друго, да смо
и ми били неки други. У међувремену, скинули
смо много маски, тако да се повремено пишам
да ли је могуће наставити овај живот, превише
огољен, понижен и повређен, измењен и тошово
непознат нама самима.*

*Уиркос свему, желим да ти кажем: једини
си човек кога сам истински волела и увек ћу во-
лети. Заувек ћеш бити део мене, и ја део тебе.*

Чекам те...

Твоја Еуридика

Писма су нађена у неслужбеним Списима болничара
Олија Безбрадице, под ознаком: „Случај умешника О.“.